

ΑΡΜΟΝΙΕΣ

ΤΑ ΠΕΡΙΣΤΕΡΙΑ

Στὴν κ. Λιόλια Μ. Βαλλιάνου.

Εἶταν κρυμμένα στὴ φωλιά πώπλασαν μύρια χρόνια
 μὲς τὴ ζωὴ μας, ἄγνωστα, λευκὰ δυὸ περιστέρια
 κ' εἶταν τὰ πάναγνα πουλιὰ ξένα στὰ καταφρόνια
 τῆς γῆς, σὰν ἔσμιξαν ἐδῶ, χαρούμενα τὰ χέρια.

Κι' ἀπὸ τὴν πρώτη γνωριμὰ στὸ δρόμο τους αἰώνια
 ἡ Ἀρμονία πρόβαλε μυριόχρωμη στ' ἀστέρια,
 καὶ λάμπει τώρα ἀσάλευτη στοὺς Ἥλιους καὶ στὰ χιόνια
 μὲς τὰ πελάγη τοῦ Παντός, μέσα στῆς γῆς τ' ἀσκήρια.

Καὶ λάμπει μπρὸς στ' ὁλόφωτο, σὰν ὄνειρο, ζευγάρι,
 π' ἀφίνει πλάϊ του καὶ ζῇ κάθε τοῦ νοῦ καμάρι
 κάτω ἀπ' τὸν ἴσκιό τοῦ βουνοῦ, ποὺ ῥόδα τὸ στολίζουν.

Κι' ὅταν, στὸ ξάνοιγμα τ' αὐγερινοῦ, τὰ ῥόδα ἀρχίζουν
 νὰ βαλσαμώνουν τὶς ψυχές, γοργὰ τὰ περιστέρια
 τὴν Ἀρμονία κλαινόυνε, σὲ μιὰ ψυχὴ ἀκέρια.

Ἡαρίσι.

ΠΕΤΡΟΣ ΖΗΤΟΥΝΙΑΤΗΣ

ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΕΡΓΑ ΠΟΛΥΛΑ

Ἐνῶ πικρὸς εἶναι ἀκόμη ὁ πόνος καὶ ἡ πληγὴ ποὺ ἀνοίξε στὲς καρδιές μας ὁ θάνατος τοῦ Ἰακώβου Πολυλά, γλυκὸ παρηγόρημα, θαρρῶ, θὰ εἶναι καὶ γιὰ ὅσους ἐγνώρισαν ἀπὸ σιμὰ τὸν ἀσύγκριτον ἄνδρα καὶ γιὰ ὅσους τὸν ἀγάπησαν μελετώντας τὰ ἔργα του, νὰ ἰδοῦν ἕνα νέο πολὺ εὐγενικὸ δείγμα τῆς λατρείας του πρὸς τὴν Τέχνη, τῆς ἀγάπης του πρὸς τὴ γλῶσσα μας. Ἡ μετάφρασις τοῦ «Ἐρημωμένου Κάστρου» τοῦ Μάτθισσον, ποὺ πρώτη φορὰ δημοσιεύεται ἐδῶ, ἕνα ἀπὸ τὰ πρῶτα ποιητικὰ του δοκίμια, ὅπου ὁ Πολυλὰς ἐφανερώωνε τὴν ἐξοχὴ πλαστικὴ δύναμί του, θὰ μείνῃ βέβαια εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν γραμμάτων μας ὡς ἕνα ὠραῖο προμῆνυμα τοῦ μεγαλείου ποὺ λαμπρύνει τὰ ὠριμώτερα ἔργα του, μεταφραστικὰ καὶ πρωτότυπα, καὶ ἐξόχως τὸ μέγα γλωσσοπλαστικὸ του κατάρθωμα, τὴ Μετάφρασι τῆς Ἰλιάδος.

Τὸ 1852, στὴ Νεάπολι, ὅπου ἔμεινε δύο χρόνους, ὄχι ἐλεύθερος ἀπὸ λύπες καὶ φροντίδες, ὁ Πολυλὰς μὲ τὸ γαληνὸ καὶ ἀτάραχον ἦθος ὅπου ἔδειξε πάντοτε ὡς τὲς ὕστερες ὥρες του, εὑρίσκει τὸν τρόπο νὰ καταφεύγῃ συχνὰ στὸν κόσμος τῆς τέχνης καὶ τῆς φαντασίας, ποὺ εἶναι ἡ μόνη ἀληθινὴ παρηγορία τῆς εὐγενικῆς ψυχῆς. Ἐκεῖ, καθὼς καὶ ἀλλοῦ εἶπα, ἐμελετοῦσε τὸν Ὀμηρὸν καὶ τὸ Θουκυδίδην, τὸν Πλάτωνα καὶ τὸν Πίνδαρον, κ' ἐμετάφραζε τὴν Περιδιάβασιν καὶ τοὺς Τεχνίτες τοῦ Σίλλερ, τὴν Τρικυμίαν τοῦ Σέξπηρ καὶ τὸ Ἐλεγεῖο τοῦ Ἐρημωμένου Κάστρου τοῦ Μάτθισσον.

«Δὲν μοῦ φεύγουν ἀπὸ τὴν ἐνθύμησιν (ἔγραφε στὸν καρδιακὸν τοῦ φίλου Κάρλο Μάνεστη) οἱ εὐτυχισμέναι ὥρες ὅπου μαζί σου ἐπέρασα στὴ λατρεία τοῦ θεοῦ Γερμανοῦ (τοῦ Σίλλερ). Αὐτὸ μάλιστα μ' ἐπαρακίνησε νὰ σοῦ μεταφράσω τὸ ποιηματάκι ποὺ σοῦ ἐπωλείω. Ὁ Μάτθισσον εἶναι τῶνόντι ἄξιός νὰ ἀνήκῃ εἰς τὴν πατρίδα τοῦ Σίλλερ καὶ τοῦ Γκαίτε. Ἐγνώριζα τ' ὄνομα καὶ τὴν ἀξίαν του ἀπὸ μία

κρίσι τοῦ πρώτου, πού ἐτίμησε τότε τὸν νέον ποιητὴ καὶ τὸν ἐσπρωξε εἰς τὸ καλῆτερο. Μοῦ ἔτυχε ναῦρω τοῦτο τὸ ποίημα σὲ μίαν ἀνθολογία καὶ ἡ ἡδονὴ πού αἰσθάνθηκα μελετώντας το καὶ ἡ ἀπλότης τοῦ ὕφους μοῦ εὐκόλυναν τὴ μετὰφρασι, πού εἶναι τόσο πιστὴ ὅσο μοῦ ἐσυγχώρεσε ἡ κυριώτερη ἀνάγκη νὰ μὴ πειραῶ τὸ πνεῦμα τῆς γλώσσης μας. Τούτῃ θέλει δύνამες πολὺ μεγαλῆτερες ἀπὸ τὲς δικές μου γιὰ νὰ γίνῃ ἄξια ν' ἀντιπαλέψῃ μὲ τὴ γερμανικὴ πού ἔφεραν σὲ τόση τελειότητα οἱ μεγάλοι τεχνῖτες ἐκείνου τοῦ ἔθνους. Ὅσο γιὰ τὸ ποίημα ἰδοὺ ἡ ἰδέα πού ἐτύναξα ἀπὸ τὲς πολλὲς ἐντύπώσεις πού μοῦ προξένησε. Ὁ ποιητὴς μᾶς παρασταίνει (Στρ. 1—3) μὲ χάρι καὶ ζωντανὸ αἰσθημα τὸ ἔρημο κάστρο. Μὲ λυρικὸ εὐκολοκίνητο πῆγμα (3—9) μεταφέρεται ἡ φαντασία του στὸν περασμένο καιρὸ, τοῦ ὁποῖου οἱ ἱστικοὶ σηκώνονται καὶ γιομίζουν τὴν ἐρημίαν μπροστὰ του, καὶ μ' ὀλίγα δυνατὰ χρώματα μᾶς σχεδιάζει τὴν εἰκόνα τοῦ ἥρωικοῦ καιροῦ τοῦ μεσαιῶνα. Ὅλοι οἱ βαθμοὶ ἐκείνης τῆς ζωῆς περνᾶνε μπροστὰ μας· ὁ ἀργυρομάλλης πολεμιστὴς, ὁ ἀνδριωμένος καὶ χαριτωμένος νέος, εὐτυχισμένος εἰς τὸν πόλεμο μὲ τὴ δόξα τῆς νίκης, μακάριος ἀποκάτω στὴν πατρικὴ σκέπη μὲ τὲς χαρὲς τῆς ἀγάπης· ἡ ἥρωικὴ κοινωνία τῶν ἀνδρείων, καὶ τέλος δὲν λείπει τὸ παιδάκι, γενναῖο κλωνάρι πού ἀνανεώνει τὴν ἐνδοξὴ γενεά. Μὲ κίνημα ἄλλο τόσο ἐλαφρὸ (9—12) ὁ ποιητὴς στρέφει ὀπίσω στὸ ἔρημο θέατρο τῆς λαμπρότητος, ὅπου μᾶς εἶχε ἀνακαλέσῃ μὲ τὲς δύο στροφάς 7 καὶ 8, καὶ μὲ τὴ σύγκρισιν πού κάνει τῆς τωρινῆς καταστάσεως μὲ τὴν περασμένη ἀντισκόπτει τὸ λαμπρὸ ἄστρο ὡς μὲ ἀναστεναγμούς ὅπου πετιοῦνται ἀπὸ τὴν ψυχὴ του καὶ ὅπου τέλος ἀπλώνονται εἰς ἓνα γενικόν "Ἐλεγὸ (10—12), πού κλεῖ τὸ ποίημα καὶ τὸ δίνει ἁπλῶς μὲ τὴν ἀρχὴ του. Γενικὸ ὕφος τὸ Ἐλεγειακόν· μερικῶς, φυλάει τὸ γνήσιον χαρακτὴρα του στὴν ἀρχὴ καὶ στὸ τέλος, χρησιμεύει ὡς βάσις (sfondo) γιὰ τὴ μέση τοῦ ποιήματος, ὅπου βασιλεύει ἓνα ἔπος λυρικῶς ξετυλιγμένο, ὥστε ἡ δυνατὴ εἰκόνα τοῦ Ἡρωικοῦ ἔχει περιθώριον τὰ γλυκὰ καὶ τρυφερά χρώματα τῆς λύπης, ὅπου κυρίως ἀνήκουν εἰς τοῦτο τὸ εἶδος τῆς ποιήσεως».

Αναγνωρίζεται ἐστὶ φιλικὴ τούτῃ σημειώσι ὁ αἰσθαντικὸς κριτικὸς τῆς Μελέτης τῆς Τρικυμίας καὶ τῶν Προλεγομένων τοῦ Σολωμοῦ. Παρατήρησε πῶς τὸ παραμικρὸ μέρος τῆς οὐσίας

τοῦ ωραίου ποιήματος δὲν ξεφεύγει τὴν κριτικὴν προσοχὴν του· πῶς ὁ ἐνθουσιασμός, ὅπου ἔκαμε ν' ἀναβρύσῃ τὸ ἀγαπητὸ ρεῦμα τῶν στίχων, ἀναμερίζει, θαρρεῖς, γιὰ ν' ἀφήσῃ τόπο στὸν καθαρὸ νοῦ νὰ βασιλεύῃ ὑποτάζοντας τὸ αἰσθημα ὥστε σεμνότητος νὰ βγαίῃ ὁ λόγος καὶ τόσο μονάχα χρωματισμένος, ὅσο χρειάζεται γιὰ νὰ φανερωθῇ ὁ φωτεινὸς στοχασμὸς του. Αὐτὴ ἡ σεμνότης, μονακριβὴ ἴσως εἰς τὴ φτωχὴ μας φιλολογία, Ἑλληνικὴ τόσο, ὥστε νὰ φέρῃ εὐθὺς στὸν ἐρωτεμένο νοῦ μας τοὺς παλαιούς μας, αὐτὴ πού τόσο θαυμαστὰ σὲ τόσες σελίδες του σμίγει μὲ τὴν ξαστερωτὴν καὶ μὲ τὸ βάθος τοῦ στοχασμοῦ, αὐτὴ εἶναι καὶ τ' ὠραιότερον στολίδι τῶν ἔργων του καὶ ὁ καθαρώτατος καθρέφτης τῆς ἀγνῆς καὶ ἀληθινῆς του ψυχῆς. Ὅποιος δὲν ἔχει τὴ δύναμιν νὰ αἰσθανθῇ τὸ κάλλος τῆς ζηλευτῆς αὐτῆς ἀρμονίας, δ' ἔν θ' ἀξιωθῇ ποτὲ νὰ νοήσῃ τὴν ὑψηλὴν θέσιν τοῦ Πολυλά. Ἄν καὶ σὲ διαφορετικὸ κύκλον, ἀληθεύουν μὲ μικρὴ τροποποίησιν καὶ γι' αὐτὸν τὰ ὠραῖα λόγια πού ἔγραφε ὁ ἴδιος γιὰ τὴν Αὐγούλα τοῦ Σολωμοῦ. «Ἡ ἀπλότης τοῦ τρόπου εἶναι τέτοια, ὥστε κινδυνεύει νὰ μὴ δεχθῇ ὅλο τὸ ὠραῖο τοῦ ποιήματος, ὅποιος δὲν ὑψωθῇ εἰς τὴν ἀγνὴν τῆς ψυχῆς διάθεσιν, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν αὐτὸ ἐβγήκε καθαρὸ στάλαχτο».

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΑΛΟΣΓΟΓΡΟΣ

ΕΛΕΓΕΙΟ

γράμμενο εἰς τὰ Ἑρεῖπια ἐνὸς Κάστρου

— ΤΟΥ ΓΕΡΜΑΝΟΥ ΜΑΤΘΙΣΟΝ —

1.

Οἱ ἀγροὶ ἡτυγάζουν ἄφωνοι, ὁ πέπλος τῆς ἐσπέρας ἀπλώνεται καὶ ἀπέθανε τοῦ δάσους τὸ τραγοῦδι· μόνον στοὺς παλαιόφυργους ἐδῶ τρυζῶνι κλαίει. Σιωπὴ μᾶς χύνουνε σιγὰ ἀέρες δίχως νέφη· ἀρχὴ 'πὸ τὰ βοσκήματα γυρίζουν τὰ κοπάδια, καὶ ὁ γεωργὸς θ' ἀνὰ πικρὴν στὸ πατρικὸ καλύβι.

2.

Ἐδῶ σὲ τοῦτες τὲς κορφὰς πού λόγγοι στεφάνωνουν,

τοῦ περασμένου τοῦ καιροῦ ἀνάμεσα στὰ ἑρεῖπια, ἐνῶ σθυμένης γενεᾶς σκιά μὲ ἀνατριχιάζει, σοῦ δίνω, λύπη τῆς καρδιᾶς, αὐτό μου τὸ τραγοῦδι. Θρηνῶ πού ἐδῶ πού κείτονται τὰ σάπι' ἀπομεινάρια, ἔλκμπε κάστρο πυργωτὸ στ' ἄγριον βουνοῦ τὸ φρούδι.